Контрольный эк ю

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА,
НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 28 ОКТЯБРЬ, 1989 ШУ. ★ № 129 (7787). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ДIадахача шерашка даим тIехьаюсаш хиларах гIорьяьнна ювцаш а пачхаьалкхен декхараш дукха тIадусаш а яр Грозненски когa гIирс беча фабрика коллектив. Экономически реформа кердача хьалашка къахьега болабеннача обувщикаша, фабрика кулгалкоша дика кхетадир дIахо иштта эсала болх бе йиш йоацилга. Цудухьа овлангара денз эргаяьккха чIоагIйир цар къахьегама дисциплина, бизза пайда нийбе болабир балха ханахи производственни мощностехи. Долче, ершу доладелча денз пачхаьалкхен план меттел тIаийца декхараш а хIара бетта тIехкхоачашдеш хьабоагIа уж. Духхьал дIабахача нийс бетта планагIа лаьрхIачул совгIа фабрика коллективо арахийцад 772 эзар сома маьха халкъа эша товараш.

Товарин продукци арахецара пачхаьалкхен плани шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараши толамца кхоачашдаьд фабрика обувщикаша. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 19,3 процент тIехкхоачашъяьй цар.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка диълагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, автомобильни транспорта болхлой Денна сийленца накъабахара доккхий декхараш тIаийцар «Чечингавтотранс» территориальни объединенена чуйоагIача автотранспортни предприятей коллективаша. Царех дукхагIчар тIаийца декхараш шоаш тIаийццача бесса каьхата тIа диса хилар къаьгга гуш да ер шу доладелча денз хIанзалца хьа цар баьча балха итогашка хьежача. Царех эггара дукхагIа пачхаьалкхен декхараш тIадусачарех я Межаев Мувса керте латтача Грозненски цхьоалагIча пассажирски автотранспортни предприяте коллектив. Дерригача технико-экономически хьокхамий план кхоачаш ца еш хьайсагIарех я из. Валови доходаш яра нийс бетта задани 86,9 процент мара кхоачашъяьяц предприяте водителаша. Цу хьокхама даькъе царна тIадиса пачхаьалкхен декхар 266 эзар сома маьха да. Гаьнна лоархIабаьбац уж пачхаьалкхенна пайда бара заданех а.

Иштта эсала болх а беш, ше денна дош кхоачаш ца даьрех я Садулаев Мохьмад керте латтача автоколонна-1572 коллектив а. Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи керттерча системагIа къахьегача цун балха тIа керттера хьокхам лоархIаш ба валови доходаш яра задани кхоачашъелга. Цунах из лоархIаяьяц 97,2 процент мара. Ца еш йиса валови доходаш 114 эзар гаргга сома маьха я. Пачхаьалкхенна пайда бара даькъе а дукха декхараш тIадисад цунна.

Ер шу доладелча денз ше денна дош кхоачаш ца деш хьайоагIарех я Османов Iаьла керте латтача Гудермесски АТП коллектив а. ДIабахача нийс бетта цо ца еш йиса валови доходаш 18 эзар сом мах болаш я.

Хьайбаш леладераш вIашагIкхетара накъадолхаш

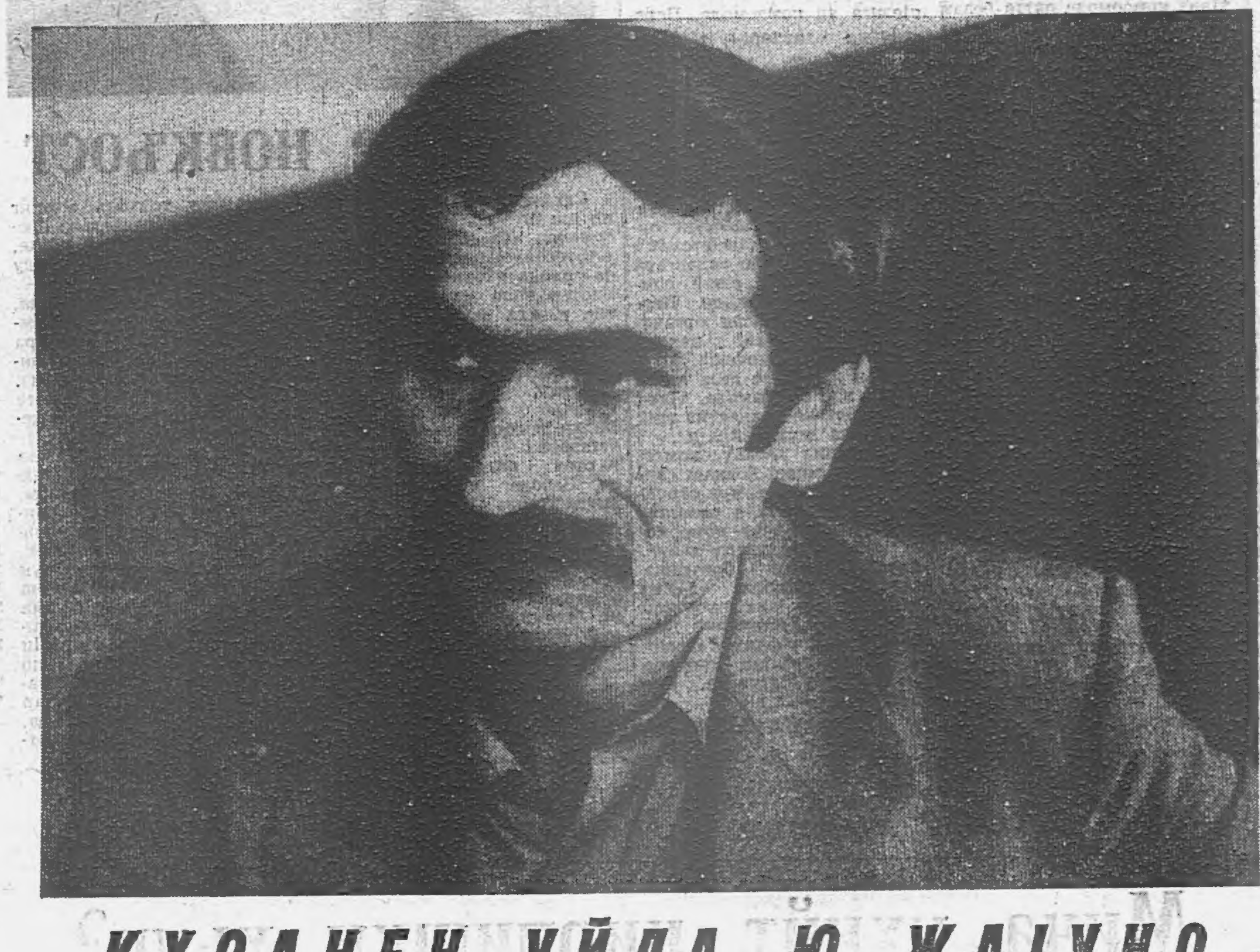

КХОАНЕН УЙЛА Ю ЖАIУНО

«Боахама расчета принципаш юххьанцарча еррига ча къахьегама ячейкашка, хIара балха моттиге дIахкоачаяр боккхача лоархIаме да. Цо йиш хулийтаргъя доал дара система эргайоахаш тоае, къахьегам вIаштIехьбаккхара а стимулировани яра а коллективни формаш дегIаккхувларца вIашкада, къахьегамхой хьинар айде», аьлар КПСС ЦК апрельски (1985 ш.) Пленуме ше къамаьл деш М. С. Горбачева. Уж дешаш хаддаиза дага а кхоабаш боккха теркам тIабохийт Сунженски района Кирова цIерагIча колхозе, наьха болх коллективни, дезала подрядагIа вIаштIехьбаккхара. Шерра юкъейоалаеш я аренда а.

Дезала подрядагIа къахьегаш ва тахан колхоза толашагIа вола жаIу Даев Абубакар а. Ший даьца — Хьасанаца, наьнаца — Халипатаца, вежарашца — Мувсайца, Iийсайца, Муслимаца, вежарий а ший а сесагашца цхьана 700 жийна доал деш ва из. Iилманхошта карагIдаьнна дикагIа дар, кхыча жа леладерий толашагIа йола опыт юкъейоалаеш, балха гIулакхаш тоадара хадданза кердадараш лехаш хиларах, хIаьта Назрановски юртбоахама техникум чакхъяьккха Абубакар хержар дац. — Хьасана шоай йоккха йоацача коллектива кулгалде. Цунна раьза хилар берригa дезал а.

Шийх бенна тешам боабац Абубакара. Хьинар дола из кхоаву хьайбашка хьажа а доакъарца, шоашта кхы мел эшачунца бувзам бола дешаш колхоза администрацеца толамаш къестаде а. Масала, колхоза председатела Ведзижев Батыра, прораба Юшков Виктора тIехьара ца воалаш, къе йоллаше а гIишлон материалаш а яьха шоашта дика цIеной хьалдир. ХIанз Сунженски дукъа тIа хозача Iалама моттиге боккха, беркате боахам ба цу дезала бар.

Шоашта хьатIадоагIар шоай къахьегамах, карагIдаьнначох мара тийша доацилга ховш низ, дIакхоачар ду хIаране хьадер махулла сихагIен тешамегIен кхоачашде гIерташ. Хьайбай продукци яккхара дIадодар лохдара къаьстта а теркам тIабохийт. Кхычахьара цхьаккха саг хьатIа ца воалавеш жа Iан замалахьа чусоцадара шоаш тоайир кошара, цIенош, лергар жа. Бакъда, жа дахка доладелча, цу хана де дезаш геттара дукха гIулакхаш доландаь, хIаьта геттара бехктокхаме болх боландаь новкъостала шоай ши гаргара саг оарцагIваьккхар. Жа толаме Iангара доахилга уж лерттIа кхабарах тийша долга ховш, йоагIа йоакхо йир доакъар Iалашдара а. Шоашта колхозо хьакъоастадаьча 10 гектар даьгIенашкара, цонашкара даьша санна уж лора а ещ, 25 тонн совгIа йол яьккхар, кIа, мукх чуийцачул тIехьагIа шоаша ча гулдир укх шера. Кийч мел даьча цу доакъарах пачхаш йир Абубакара ше. Цу гIулакхо таро лургья ца талхийташ из дукхагIа лоаттаде. Из доацаш арендагIа болх беча колхоза доакъар Iалашдеча бригада, оттадаьча договорага хьежжа, кошарана юхxе 300 тонн силос а еллар.

— Из доакъар рационагIа кхоабаш хийцца а тоъаргда жа Iангара дахара,- — йоах Абубакара.

Шортта да аьнна цунна а кхоам бе гIерт. Республика толашагIа болча жаIуша санна, йоачан йоацача хана гураьха, Iай лоа диллалца дукхагIа буц йолча каналий йистошка, хьун оасашка доажаду жа, шоай даьгIенаш, цонаш лора а ещ.

Иштта къахьегаро толамаш а доахийт. Масала, укх шера хIара устагIа тIера пханал 0,5 килограмм дукхагIа долаш тха лергар, лийрхIачул дукхагIа хьакъоастадир Iоахарий а. Хьаьнала чакхдаьккхар дIадаха шу а. Алапех, премеех денна ахча ца лаьрхIача шера тIеххьара яьча итогех кхы тIа 2754 сом кхаьчар цу дезала. Укх шера кхы а дукхагIа ахча доаккхаргхиларах шеко йоацаш а ба.

— ТIадоагIача шера жа арендагIа леладе хьаэца дага ва со, — аьлар тIеххьара тхо дIакъасташ Даев Абубакара.

Цу наькъа тIа цун а дезала а аьттув балар лов.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза жаIу А. Даев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ГIулакхаш юхадаьннад

Пачхаьалкхенга шура йохкара шоашта оттадаь декхараш кхоачашде аьттув баланзар Сунженски района боахамашта. ДIа ца луш тIаийса продукци ялх бIаь тонн совгIа я. Районе йолча ткъаь йиъ фермах ткъо унахцIена яц, бруцеллез а туберкулез а долаш да доахан. Дика дац доакъар Iалашдара гIулакх. ЛийрхIачул кIезигагIа 1500 тонн йол, 13 эзар тонн ча, йиъитта эзар тонн силос, 3,5 эзар тонн сенаж кийчъяьй укхаза.

Ала йиш яц массанахьа цхьатарра во хьал да, аьнна. Масала, «Победа» колхоза хьайбаш леладераш карарча шера планаш кхоачашъяра гарга ба. Еррига фермашка чIоаггIа теркам тIабахийтаб Iан кийчо яра, хьатIадоагIача шера тешшаме лард йоллара.

Чакхбаьннача нийс бетта 340 тонн дулх дохка дезаш бар побединцаш. Из декхар ворхI тонн тIехкхоачашдир цар. ЛийрхIачул совгIа пачхаьалкхенна дIаелар 75 тонн шура. Доккхий толамаш даьхар доярокаша М. Албаковас, Р. Яндиевас, Р. Евлоевас, кхычар. Нагахьа санна, хIара кхоабача Iаттагара соахка цу юкъа цар яьккха шура 2016 килограмм мара хиннаеце, хIанз из боарам 509 килограмма лакхбеннаб! ПланагIа лаьрхIа хинначул доккхагIа хиннад доаханий Iул.

Колхоза хьайбаш леладерий коллектив къона я. Цхьаккха шеко яц, дIахо йодача хана а толамаш доахаш цо къахьегаргхиларах. Из уйла йолаш ба укхазарча шурий-товарни фермай кулгалхой Бузуртанов Iийса, Хайров БайIал, Хайров Къурейш, дукхагIбола доярокаш, бежа Iуй, зооветеринарни служба болхлой.

Кхыча тайпара хьал да цхьан хана тIехдика къахьегарца белгалъяьнна хиннача XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбай фермашка. Лоаццача юкъа геттара юхадаьннад укхазара гIулакхаш. Дикка эшаденнад детташ долча доаханий Iул.

Цецвоаккхаш да цхьаькха: колхозерча йиъ фермех цаI а яц шийна хьалхашка латтача декхарех лоархIаеш. План 3015 тонн йолаш, боахамо дIаенна шура 2556 тонн мара яц, соахка хинначул 548 тонн кIезигагIа. Уж цифраш хозахета хьайоалаяц оаха. Цар къаьгга хьахьокх мел чIоагIа гIолдаьннад укхазарча хьайбаш леладерий гIулакхаш. Ди тIехьа вогIа хулаш а доагIа уж.

Да велалургволаш дац доакъар Iалашдеча этта хьал. Из мара деций.. Кхаь ферме тоъаш бац доаркаш. ХIана? Жоп цаI да — боагIача тайпара теркам тIабахийтац укхаза наьха хьашташ кхоачашдара. Iа гаргIертад. ХIаьта укхазарча фермаша ремонтни балхаш чакхдала гаьна да.

ДIадахача шерашка районе дикагIчарех цаI лоархIаш яр XIX партсъезда цIерагIча колхоза № 2 йола шурий-товарни ферма. Цунна керте латт вай республике цIихеза йола хьайбаш леладархо Л. Ф. Толмачева. Цхьабакъда, тахан укхазара хьокхамаш тешаргвоацаш лоха да. Ийс бетта ца йоаккхаш йисай кховзткъа тонн совгIа шура. Кхы а вогIа сурт да из продукци пачхаьалкхенга йохкача даькъе. Дикка лаьгIъеннай цхьан Iаттагара йоаккха шура.

План кхоачаш ца яра бехк шийна дIатIаэца раьза вац колхоза керттера зоотехник М. Курсаев. Эттача нийрчача хьала ко догIа гIерташ бахьанаш лех цо.

— Массадолчоа бехке яр нийса йоаца планировани я, — йоах цо. — Хьажал, соахка, шура яккхара оттадаь декхар 275 тонн тIехкхоачашдаьдар оаха. Цунга хьежжа лакхъяьй хIанзара планаш.

Дукха хет керттерча зоотехника хIара кхоабача Iаттагара шура яккхара оттаяь планаш а. Уж кIеззига лохагIа яларе, гIулакхаш дикагIа хургдар цунга хьаттача.

— Дулх дIачудалара план 21 тонн тIехкхоачашъяьй колхозо, — аьлар М. Курсаева. — Из бeций толам?

Саго яхац из во гIулакх да. Цхьабакъда, из дарга малагIа мах бахаб хайча кхы Iаяха гIадваха бахьан дац. Карарча шера январь бетта цамогаш дола дукха хьайбаш дулха лаьрхIа дIачуденнад колхозо, царна юкъе дукхагIдараш детташ дола доахан а долаш. Цхьабакъда, царна когаметта дIаоттаде къона шинараш хьалкхедаьдац.

Мадарра аьлча, колхозера еррига фермаш унахцIена яц. ДIауйлаел тIаккха, маца вIаштIехьдаргда уж меттайоалае, Iул кердадаккха. Дукха ха, низ, хьинар дIадехаргда цу гIулакхаша. Тахан цу хьакъехьа деш ер ма дий аьнна хIама дац. Бахьанаш а лехаш, такххалча багIа лаьрхIа ба боахама кулгалхой.

ТIа-тIа айлуш доагIа продукци яккхарга дIадодар. ПланагIа 33 соми 11 кепиги долаш, центнер шурах 42 сом доаду колхоза хьайбаш леладераша. БIаь сом гарга дукхагIа рузкъа дIадода центнер дулхага.

Бизза теркам тIабахийтац колхозе боахам лелабара керда фермаш юкъейоалаяра. Вешта, мала лоархIавергва цамогаш дола дозхан арендагIа леладе дIаэца. Цул совгIа, доакъара база а кий яьккха мара дIатIагIоргволаш яц.

Фермашка ремонт елга тIехьадалар сенца дувзаденна да аьнна, шийга хаьттача раьза хиланзар М. Курсаев.

— Лоадам боаца хIамаш мара дисадац де дезаш, — аьлар цо. — Фу дергда гIишлон материалаш ца хилча?

Цу даькъера таронаш цхьатарра я районерча боахамашка. ХIаьта а, цаIаш дика кийчбеннаб Iанга, вожаш, когашта анаш хилча санна, мекъа болар деш ба. Новкъадале а, тIеххьарчарца ба XIX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбаш леладераш.

М. КАРТОЕВ.

Итт бетта план—графикал хьалха

ТIехкIоарга скважинаш йоахача доккхий производственни толамаш а доахаш, хьинаре къахьегаш я Малгобекски бурув тохара балхий управленера Попхадзе Гурами Григорьевич керте латтача № 26 йолча буровой коллектив. Мехкдаьтта доаллий хьожаш тоxкама бурув а тохаш, Харабеджи яхача майде проектагIа лаьрхIача бесса 5525 метр бурув а тохаш скважина йоаккхаш я из. ТIехкIоарга скважинаш яхара йолча прогрессивни технологех бизза пайда нийбарах, халача технологически процессашта шерра механизации автоматизации ярах коммерчески сухала задани хадданза кхоачаш а ещ, бурув тохара хIара бетта план тIехкхоачашъеш хьайоагIарех я укх шера буровой коллектив.

Бурув тохара нийс бетта план бархI бетта кхоачаш а ещ, цо техар 1035 метр бурув, планагIа тоха дезар 834 метр мара доацача. ТкъоалагIча октябрга кхачалехьа итт бетта задани кхоачаш а яь, скважина йоаккхача проектагIа тоха дезаш хинна бурв теха яьннай из. ХIанз мехкдаьтта доаллий хьажара скважина тахка кийчлуш ба бурувдетараш.

Дика да цар кхы мел дола технико - экономически хьокхамаш а. Къахьегама овсарле лакхъяра итт бетта задани а дикка тIехкхоачашъяьй. Химически реагенташ, утяжелитель, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоярах, бурув тохарга дIабода мах планагIа лаьрхIачул лохбарах, будувдеттача остех бизза пайда нийбарах укх шера цар пачхаьалкхенна кходаьд 330 эзар сом.

Уж производственни хьокхамаш доахача къаьстта дика болх а беш, даим яхье хьалха латташи башха-дика производственни хьокхамаш доахаши хиларца белгалбаьнна ба бурувдетта сменни мастераш Торий Николай, Шапошников Николай, слесарь Филатов Алексей, электромонтер Литовченко Василий, кхы дукха бараш. Овсаре къахьегарал совгIа цар бехкагIа бурув тохара технологи толхаяь цхьа моттиг нийсъеннаяц укхаза.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
къахьегама ветеран, пенсионер.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи белгалдоаккх, шийтталагIча пятилетка задаеш толаме кхоачашъяра социалистически яхье а яьнна дукххача районаша, колхозаша, совхозаша, доакъара ресурсех кхом беш пайда эцара чотагIа къахьегам вIаштIехьбоаккхилгеи технологии тоаль хилар.

Социалистически яхье къаьстта доккхийча хьокхамашка кхаьчар Шелковскии Ачхой-Мартановскии районаш.

Цунца цхьана цхьаццайолча районашкеи боахамашкеи боагIа теркам тIабахийтац хьайбай продукци алсамъяккха, дулх, шура, кхыйола продукташ йохкара планаш кхоачашъе, дикала хьокхамаш лакхде йиш хулийтача таронехи резерваехи бизза пайда эцара, хьайбаш леладерашта юкъе социалистически яхь йоаржаяра.

Шура йохкара планаш кхоачашъяьяц Наурски, Ножай-Юртовски, Сунженски районаша, дулх — Шалински, тха — Сунженски районаша.

Соахкарчул кIезигагIа дехкад дулх — Назрановски районо, шура — Сунженски, Наурски, Ножай-Юртовски районаша, тха — Шатойски районо.

Цхьаццадолча боахамашка кхоачамболлаш дика чакхдахац Iан замалахьа хьайбаш чусоцадара фермай помещенеш кийчъяреи хьайбаш леладерашта лерттIа культурно-бытовой хьалаш вIаштIехьдахареи балхаш.

Хьайбай продукци яккхараи кийчъяран районашта, колхозашта, совхозашта юкъе яьржача социалистически яхье 1989 шера нийс бетта итогашка а хьежа. КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо соцам бу:

Хьайбай продукци яккхараи кийчъяраи тIехьа яьржача социалистически яхье котало яьккхарг а лаьрхIа хьожайойла

РАЙОНАШТА ЮКЪЕ:

хьалхара моттиг ца луш йита;

ШОЛЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофаи ВЛКСМ обкомеи сийлен грамота а луш республикански сийлен Улга тIа а йоаккхаш, дулх кийчдара нийс бетта план 100,8 процента, шура 105 тха 109 процента кхоачашъяьча (дIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича районе дулх 8 процента, шура 4 тха 1 процента дукхагIа кийчдаьд).

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОНА
КХОАЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Диплом а луш республикански сийлен Улга тIа а йоаккхаш, шуреи дулхи кийчдара нийс бетта план 100,2 процента, тха 102 процент кхоачашъяьча (дIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича районе шура 5, дулх 20 процента дукхагIа кийчдаьд).

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА
БОАХАМАШТА ЮКЪЕ:
ХЬАЛХАРА МОТТИГ

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела ЦIе байракх а луш республикански сийлен Улга тIа а йоаккхаш, дулх кийчдара нийс бетта план 170,6, шура 123,7 процента кхоачашъяьча (дIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича дулх 24, шура 6 процента дукхагIа кийчдаьча).

ШАЛИНСКИ РАЙОНА
«КУРЧАЛОЙСКИЙ» СОВХОЗА;
ШОЛЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи сийлен грамота а луш республикански сийлен Улга тIа а йоаккхаш, дулх кийчдара нийс бетта план 100 процента, шура 150 тха 110 процента кхоачашъяьча (дIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича дулх 26 процента, шура 25 тха 10 процента дукхагIа кийчдаьча)

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНА
«ОЗЕРНЫЙ» СОВХОЗА;
КХОАЛАГIА МОТТИГ

КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Диплом а луш, дулх кийчдара нийс бетта план 192,6 процента, тха 155 процента кхоачашъяьча (дIадахача шера цу юкъа хинначунца нийсдича дулх шоззеи тха 71 процентаи дукхагIа кийчдаьча).

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОНА
«КАРГАЛИНСКИЙ» СОВХОЗА.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА СЕССЕ

МОСКВА. (ТАСС). РСФСР Лакхехьарча Совето чакхъяьккхар РСФСР конституцетIа хувцамаши тIатохараши дарах, РСФСР-еи моттигерча Советийи халкъа депутаташ харжарах долча законий проектех йола дискусси.

27 октябре къамаьл даьча законодательни предложеней комиссе председатела заместитела В. И. Хубиева хоам бир, законопректаш ювцаш депутаташа яьча замечанейи предложенейи результатех.

ТIеххьара дош оалаш къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро члена, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатела В. И. Воротникова.

Цул тIехьагIа депутаташа тIаийцар Российски Федераце конституце тIа хувцамаши тIатохараши дарах дола РСФСР Закон. ХIаьта иштта из Закон юкъедоаладарах бола соцам а тIаийцар.

ТIаийцад РСФСР халкъа депутаташ харжарахи моттигерча Советий халкъа депутаташ харжарахи дола законаш.

Цу документашта юкъейихьай сессе законопроекташ ювцача хана юкъейихьа цхьайола поправкаш.

Сессе къамаьлаш даьча цхьаболча депутаташа йоахар, производственни хоржамий округашка гIолла хоржамаш де деза. Лакхехьарча Совето эксперимент санна тIаийцар республика цхьайолча регионашка алхха территориальни округашка гIолла хержа ца Iеш, производственни округашка гIолла халкъа депутаташ харжарах бола соцам.

Лакхехьарча Совето оттадир РСФСР халкъа депутаташ, моттигерча Советий халкъа депутаташ харжара ди — 1990 шера 4 март, — кIирандийнахьа хургдолаш.

РСФСР халкъа депутаташ харжара центральни комисси йиллай 29 саг юкъе а волаш. Цун председатель ва дукха ха йоаццаш РСФСР Министрий Совета председатела заместитель хинна В. И. Казаков.

27 октябре сессе сайринара заседани хетаьяр автономни республикаш, краяш, областаш, округаш, РСФСР самоуправленеи самофинансированеи принципаш тIа йоахаш беча балха, хIаьта иштта республика Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара а.

Нов. Ю. Д. Дешериевна «НГIАССР Iилма Заслуженни деятель» яха сийлен цIи яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА
ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Iилман, организаторски, общественни балха тIа доккхий гIулакхаш карагIдувларахи республикана Iилман кадраш кийчъеча доккха дакъа юкъедахьарахи «Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни деятель» яха сийлен цIи лойла нов. **Дешериев** Ювназ Дешериевича — СССР Iилма Академе языкознане института социолингвистически тохкамий лабораторе заведующеца.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.
г. Грозный.
1989 ш. 25 октябрь.

Автомобилистий цIей

Итт шу совгIа ха я Грозненски автокомбинате Дацаев Йоакъапа болх бу. Цу шераша предприяте водителашта юкъерча яхье даим хьалха латташ башха-дика производственни толамаш доахаш хьавоагIарех ва из. Автомобилистий профессиональни цIейна а дика хьахьенчачу совгIат хийцадь накъдлевнав из. Итт бетта задани хIанзлехьа 116 процент гаргга кхоачашйина цо. ХIаьта пятилетка йоалаегIа деза цо балха итогашка хьежача хIанзлехьа диъ шера задани кхоачаш а яь, ТIадоагIача шера чотагIа кхачаш ва из.

Тхьо шу гаргга ха я цхьоалагIча класса водитела Гадаев Шаране балха моттиг ца хувцаш цу комбинате къахьега. Цу шерашка халкъа боахама мовхьаш дIа-кхуахьаш чот яь варгвоашаш нинъ бабь цо. Предприятерча дукхагIболча водителаша, иштта кулгалхоша чIоагIа лораяьш хьаьваш яьнца цаI ва из Тимурзиев Зелимхан а. Цхьа бутт хьалха ваьча из.

Комбината дикагIболча водителий цIераш йоахача хана кулгалхоша эггара хьалха хьахьаваш цаI ва из Тимурзиев Зелимхан а. Цхьа бутт хьалха дIайовзийт цо кхьонача автомобилисташта. Цудуха укхазарча дикагIболча кагирхой кхьехмасех цаI лоархIаш ва из.

Цун автомашина рейсагIа йоалаш нагахьа ди дIа-додац укхаза. Долче, эггара къахьархарча рапорт делар Зелимхана итт бетта задани кхоачашйярах. Шийбехкаш гIа вахача цо хьовзам хилийтанзар, ца а аварь ца цхьа моттиг ийсденнай. Цудухьа пуйла хьахьа болча тешам боккха ба.

СУРТА ТIА: (аьрдехьа аьттехьа) рейсагIа баха кийчбенна ба водителаш З. Тимурзиев, Я. Дацаев, Ш. Гадаев.

И. ПЛИЕВА сурт.

Хьалхалаттарий мугIарашка

Нохч-ГIалгIайчене меттел вай мехкарча дукхаха городашка, регионашка тайп-тайпара халкъа боахама мовхьаш дIа-юха кхуьйш ба «Чечингавтотранс» территориальни объединенеча чуйоагIача Грозненски междугородни перевозкай автотранспортни предприяте водителаш. Шоай бехкагIа балха тIа хьовзам ца хилийтара хьинари низи кхо да беш къахьег цар. ШийтталагIча пятилетка дIалагIа шера план хана халкъа кхоачашйина яра дукхаха декхараш тIайнцаа цар. Шера план хана тIех ши дIа-хьала а кхоачаш а еш, заданел тIех ши бIаь тонн халкъа боахама мовхьаш дIа-хьа дахьа, болх бечча деношка предприятера ерригача автотранспорта 64 процент яраш рейсагIа араяийта, шера пхьа ээзар литр бензин, итт ээзар литр дизельни доагор, кхо ээзар киловатт-сахьат электроэнерги, 85 гигакалори йIовхала энерги, хIаьта кходадьча доагора чотагIа шин дениа кIезигIа йоацача хана автотранспортагIа болх байта доп балха хилийта автомобилисташа.

Уж декхараш кхоачашдара шера яхь йоаржаьча предприяте водителаша, ремонтни болхлоша бизза пайда ийбу шоай кхоачамех. Долче, мишта кхоачашду-цар шоаш укх шера декна дош, малагIча производственни хьокхамаш ца накъабоагIа уж автомобильни транспорта болхлой цIейна? Белгалдаккха деза, дIадахача шерашна тIехьаюсаш хьайоагIаш хинна предприяте коллектив укх шера бIубенна къахьегаш хилар. «Чечингавтотранс» объединене предприятешта юкъе укх шера яьржача яхье хьалхалаттачарех цаI я из. Дерригача технико-экономически хьокхамий пачхаьалкхен план хIара бетта тIеххкхоачашъю цо. Цудухьа ер шу доладелча денз халкъа боахама тайп-тайпара мовхьаш дIа-хьа дахьара план 126,8 процент кхоачашъяьй АТП водителаша. ПланагIа лаьрхIачул совгIа уж цар дIа-хьа дихьад 34900 тонн. Заданел тIех мовхьаш дIа-юха дахьара шера тIанйица хинна декхараш цар дикка тIеххкхоачашдаь хилар хьахьокх цу цифрас. ХIаьта соахка укх хана хинначунца нийсдича дIа-хьа дихьа мовхьаш 21,7 процент дукхагIа да.

Самофинансированеи йиззача хозрасчетеи кердача системагIа къахьегача автотранспортни предприяте коллективо, пачхаьалкхенна пайда бара план 113,6 процент кхоачашъяьй. ПланагIа лаьрхIачул тIех 22 эзар сом пайда баьб водителаша. ХIаьта оттабаьча боарамал совгIа яь валови доходаш 21 эзар гаргга сома маьха я.

Кердача хьисапе доалдарга баьлча дезз къаьстта чIоагIа кхоачаш автомобильниеша кхом барен хьурмат дарен режим чIоагIъяра, хьагIабоагIа пайда мамота дукхагIа а хулийтаь, мовхьаш дIа-юха кхахьарга дIабода мах кIезигбара. Уж гIулакхаш миштад хьожаш хадданза учети отчети делаю цар шоай балха тIа. Цудухьа цу лостамагIа дика кайоалаш къахьегаш ба уж укх шера. Халкъа боахама мовхьаш дIа-юха дахьарга дIабода мах дикка лохбаьб.

Бензин кходара шера тIанйица хинна декхараш хIанзлехьа шозза совгIа тIеххкхоачаш в даь, цар духхьал нйс бетта кходаьд ши эзари ши бIаьи литр бензин. ХIаьта дизельни доагор кходара задани кхозза совгIа тIеххкхоачашъяьй автотранспортни предприяте коллективо. Ер шу доладелча денз хIанзлехьа по кходаьд 30 эзари ворхI бIаьи литр дизельни доагор. Дикка тIеххкхоачашдаьд электроэнерги, йIовхала энерги кхояра тIанйица хинна декхараш а. Кходаьча доагора чотагIа шу доладелча денз кхаь дийнахьа болх баьб автомобилисташа, шера шин дийнахьа мара бе ца лаьрхIа хиннача.

Ши-шегIа хьахиннадац междугородни перевозкай автотранспортни коллективо даьха уж башха-дика производственни хьокхамаш. Цун керттердар да хьинар кхо ца деш къахьегача автомобилисташа шоашкарча автопаркахи балха ханахи бизза пайда ийбар, цар къахьегами социалистически яхьи кхетамча вIаштIехьъяккхар, хьалхалаттарий опыт шерра йоарка а еш, цунах хьаьхькалща дукхаьхенна ийбайтар, къахьегамен производственни дисциплина гIаькха тоаир. Автотранспорт гаьна дIа-юха лелаш цкъа мара итогаш яц яхье болча водителаша дахьадана хилар толамий. ХIаьта автоколоннай, бригадий коллективаш бакъа балха — кхоталагIа цкъа. Яхье котбахнараш ахчан премеш лун, карара кара тела Це вымпелаш, байракхаш луш белгалбоах. Цунца дукха дар материальни безам, чIоагIлу хьахьегамен исполнительни дисциплина.

Вай мехка традици а хинна дIаэттад къахьегамхоша шоай профессиональни цIей башха-дика къахьегама толамаш доахаш дездела. ХIаьта шоай деза ди дог гIоздаьнна болаш дездеш ба предприятера дукхха водителаш, автоколоннай, бригадай коллективаш. Укх шера хьалхара ялх бутт чакхбоалача хана валови доходаш яра пхе шера план кхоачашъярах рапорт делар водителаша Атуев Султанои Головченко Анатолеи. ХIанзлехьа тIайоагIача пятилетка чотагIа цар пачхаьалкхен кассе дIаденнад эзараш сомаш. ХIаьта автомобилистий цIейга кхачалехьа шера планах лоархIаваьв укхазара ткъаьх водитель. Царех ба даим яхье хьалха латташ бола водителаш Пристанский Александр, Ахмедов Сайпула, Хайтукаев Нажбек, Вяэников Бронеслав, Ознцев СаIид, кхыбараш.

ХIаьта автоколоннашта, бригадашта юкъе яьржача яхье котало а йоаккхаш, 50 тума ахчан премии предприяте карара кара тела Ше байракхи еннай Мовсаев Керим керте латтача шоллагIча автоколонна коллективана. Бригадашта юкъерча яхье хьалхара моттиг а хьожаеш, карара кара тела Це вымпели ткъаь пхиъ тума ахчан премии еннай Измайлов Мухьмада кулгалдеча йиъ-лагIча бригада коллективана. Цудухьа лакхе цIераш мел яьхараш дегаш гIоздаьнна болаш шоай цIей дездеш ба тахан.

КХОАНА—КОМСОМОЛА ДИ

ХУВЦАМАШ А ДЕШ...

71 шу доал Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза. Цхьабакъда, хьалха санна дездеш дац тахан къонабарий цIей. КIезигагIа да толамаш дувца рапорташ, хьалха санна дукха хазац доккхий къамаьлаш. ХIанз тергам тIабохийт комсомола гIулакхаш тоадара дешаршта, цIенхаштта тохкаш да кагирхой организаце хьал. Цу дешашца ювзаенна хила еза республике йолаенна комсомольски отчеташи хоржамаши.

Дукха ха йоацаш хиннача ВЛКСМ ЦК пленумо белгалдаьккхар Ленински комсомоле кризис йолга. ХIанз саг цецваккхац цхьабола кагирхой комсомолера шоаш дIабаха аьнна заявленеш тедаш хиларо. КIезигагIа ба хIанз комсомоле овтта безам бола къонабараш, хIаьта формальни йоацача организацешка дакъа лоацараш дукха ба.

Цхьабакъда, ала деза, кагирхошта юкъе кIезига бац хIанз мара бокъонца комсомоле болх бе дог этта нах. Масала, къонабарий клубий объединенеш, вахаре-кагирхой комплексаш. Алхха «Промавтоматика» яхача НПО къонача дезалаша укх шера 30 совгIа керда квартираш хьаэцаргья. Комсомол пайда луш яц, аьнна хетача нахага уйла яйташ хIама дений из? Из дийцар «Грознефть» яхача объединене хиннача отчетно-хоржамий конференце. Научно-технически кхоллама конкурсе къонача 30 авторо даь балхаш белгалдаьха хиннадга а дийцар конференце. «СевКавНИПИнефть» яхача института къонача Iилманхоша яь разработкаш центральни выставке кхаьчалга а аьлар цига.

Толамаш кIезига дац къонабарий. Масала, СССР 50 шу дизара цIерагIча химзаводе «Тайфун» яхаш кагирхой центр вIашагIъеллай. Цига кулгалдеча Айдамиров Руслана а цун новкъосташа а дIахьош дукха гIулакхаш да. Доккха дакъа лоац цар производственни дешаш къоастадеча. Иштта, номер 12-15 йолча цехе да воацаш санна доал ца деш дукхха емкостеш яр. Шоай инициативагIа уж тоайир комсомольцаша. Электроподстанци яьй цар шоай предприяте. Города предприятешца договораш а увттадеш, огнетушителаш хьалъюзаш болх бу цар. Комсомольски счета тIа массехк эзар сом ахча да. ХIанз городе видеозал хьаелла лаьрхIа ба кагирхой. Цхьаннегара деха ца дезаш шоай ахча да комсомольций цига дIадахийта.

Цхьабакъда, проблемаш а кIезига яц комсомоле. Перестройка «лакхера» дIайолаяь я, хIаьта, хетаргахьа, «кIалхара» инициатива ца хилча хIанзара кризисни хьал тоалургдац. Кагирхошта эшаш яц директиваш телар мара кхы деш хIама доаца организаци. Царна эш формальни йоацеи уж вIашагIтоха низ хургболеи организацеш. «Грознефтехим» яхача объединенес овлангара хувцамаш даьд шоай комсомольски организаце. Первични комсомольски организацеш цIа а яьха, цехови яраш йитар кагирхоша. Массанахьа иштта ле деза яхилга дац из, цхьабакъда, хIара комсомольски коллектив шийниъ леха декхарийла я.

Цхьачарна хеталу, комсомол хIанз эшаш йоацаш санна. Кхычарна хет, цун структуре а балха тIа а овлангара хувцамаш дича комсомола хьалаш тоалургда аьнна. Иштта хетараш бокъонца къовсам лоаттабеш ба из лоархIаме гIулакх кхоачашдара тIехьа. Эргалоний наькъаш лехаш, кагирхой шоашта тIехьа боахаш хьинаре нах ба уж. Хетаргахьа, цар позици нийсагIа а я.

М. РАМАЗАНОВА.

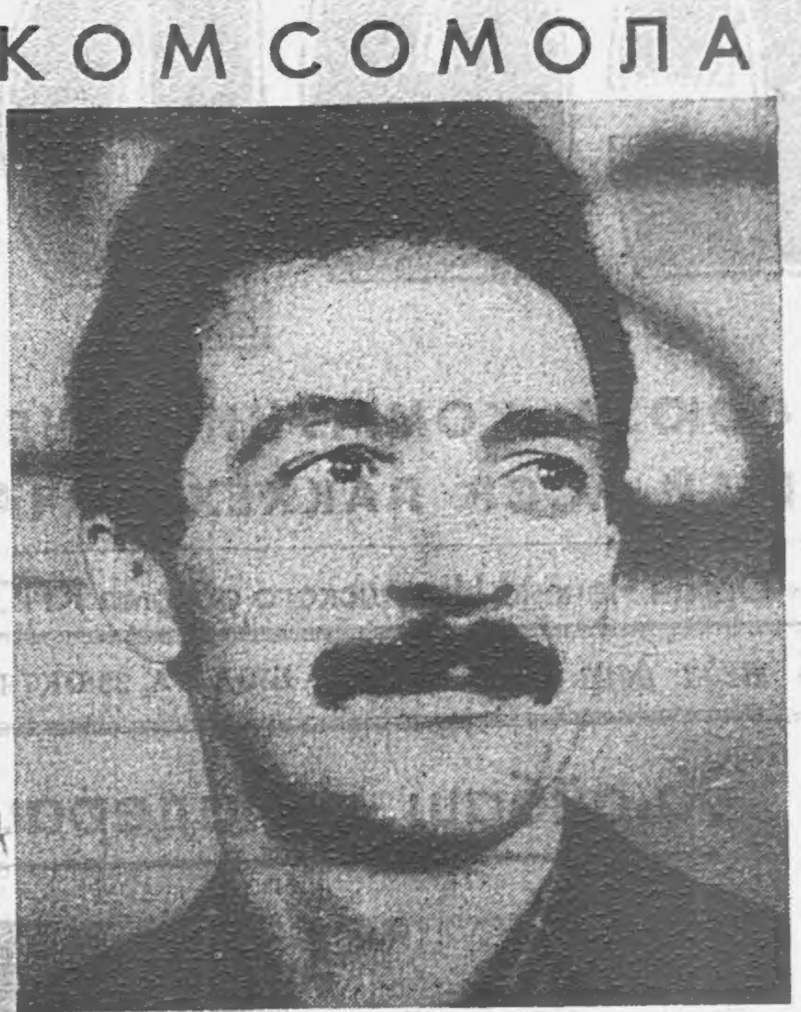

Тешаме новкъост

Саг дика вовзаал дукха ха яц ши шу. Цхьабакъда, комсомолец Хасиев Асламбек «Автоспецоборудование» яхача завода кхоалагIча цехе мастер вола иззал ха мара еце а, ала деза, цеха болхлоша а кулгалхоша а цун сий ду. ХIана аьлча, тIадилла декхар мел хала из хиларах, кхоачаш а деш, хьинаре саг ва Асламбек. Балха декхараш толаме кхоачашдарал совгIа, хьинаре вахара позици йолаш а ва из. Завода «Комсомольски прожектора» штаба председателалла а хержав А. Хасиев, кхы общественни гIулакхаш а леладу цо. Асламбекаца болх беча наха цун оамалагIа доалла цхьа хIама белгалдоах — сих а ца луш, Iинмерза къамаьл а деш, болхлошкара лерттIа болх хьабар дIадеха ховш ва из. Цудухьа, кхыча участкашка хьежача, белггала я цун участок. Дукхача хана денз дисциплина толхаяь моттиг хиннаяц цига, массехана лостам ба станокашта юхе, бетт-бетта тIеххкхоачашду плана декхараш.

Кхыча шерашка хьежача, ер шу белггала хилар Асламбека, хIана аьлча, укх шера Тульски политехнически институт яьккха ваьлар из. Цхьабакъда, цо цига мишта дийшад, къаьстта дувца дезаш, тамашийна хIама да.

1982 шера № 10 йола Грозне профессионально-техническа училище а яьккха, Туле политехнически институте гIишлонхой факультете деша эттар Асламбек. Толаме дIадоладеннадар цун дешар, раьза бар зIамигача сага хьехархой а. Амма цIаьхха лазар а кхийтта, институт йита езаш хилар. Ши шу гаргга ха яьккхар цо больницашка. Ше гIоттагIа лургва аьнна дага а дацар цунна цу хана, цхьабакъда, мичча тайпара а юха дешаоттара уйла дIаялацар дег чура. Цудухьа, кIеззига шийна дикагIа хийтача, юха а Туле вахар из. Лораша гIишлонхой факультете деша бокъо яла тиганзар цунна. Цудухьа, духхьал дешар духьа механико-технологически факультете дешаэттар из.

Толаме дешаш, комсомольскии общественнии гIулакхаш леладеш вар Асламбек институте. Денал дола шоай новкъост факультета совета председателалла хержар студенташа. Цхьа ха яьлча администрацес студенчески общежите заведующи а оттавир из.

Хасиев цу балха тIа водача хана геттара во яр общежити. Массехк шера тоа ца еш латтар гIишло, санитарни хьалаш а лостам а бувца безаш бацар. Цига баха студенташ тIехьа а баьха, из дерригa эргаданкха вIаштIехьдаьлар керда эттача заведующе. Шоай низаца тоайир цар гIишло, чухьа мел эша ремонт а йир. Дукхача хана денз еха хиларах къайла лаьтта душевой а бытовнаш а хьайийлар. Шу далалехьа хувцаделар общежите хьалаш. Лостама тIахьожаш студенташа шоаш хержа совет яр цига. Харцахьа лела, кхыметтел помещене гIаьле озаш гучаваьнна саг дIавоаккхар общежитера. Цу тайпарча самоуправленех дика пайда баьлар — ерригсоюзни конкурсе кхоалагIа моттиг яьккхар тульски политехнически института общежитес.

Цхьабакъда, очно дукха деша вIаштIехьдаланзар Асламбека. ЦIава везаш нийсделар гIулакх. Цудухьа, заочни отделене а ваьнна, Грозне хьавера из. Цу шера укх цехе балха а эттар.

— Асламбек санна волча сагах «тешаме новкъост ва» оал, — йоах цеха кулгалдеш волча А. Кравеца. — Шийна тIадилла гIулакх цо кхоачаш ца даь моттиг дагаягIац сона. Нахана айхьаза ца воалаш болх бе хала да мастера. Цхьабакъда, эздел доха а ца деш шийболх хьабе вIаштIехьдоал цунна.

Иштта дика могаву Хасиев Асламбек цунца мел болча балхарча новкъосташа.

Ч. МАНОЛИС.

СУРТА ТIА: А. Хасиев.

НГIАССР халкъа тIахьожама комитете

Мича ухийт кирпишки хьуи?

ДIадахача итт шера тIехьаюсаш хьайоагIачара хьалъяла гIерташ кхераш гIа боаккхаш я «Чеченингушстройматериалы» объединене коллектив. Эггара кIезигагIа лаьрхIача а, хоалуш толам баккхара кхы а ах шу ха эшаргья цу объединене подразделеней коллективашта. ХIаьта фу де деза республика халкъа гIишлоши гражданаша шоашта хьалдеш дола цIеноши гIишлон материалашца Iалашдара?

Сона хьалхашка улл уйла яйташ дола Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама Комитета документ. Цу тIа да баха нах Нохч-ГIалгIай потребсоюзо, «ГIишлон материалаш» яхача опытно-розничии объединене, «Чеченингушстройматериалы» яхача объединене гIишлон материалашца мишта Iалашбу хьежача гучадаьннар.

Цифрашкеи факташкеи хьежача ала йиш я вай республике баха нах гIишлон материалашца - кирпишкашца, линолиумаца, шиферца, облицовочни керамически Iоакъашца, кхычарца Iалашбара геттара во практика я, массанахьа а хIана дац, аьнна, даьржа да цIеноши деча наха уж материалаш къайлагIа йохкачара боагIачул шолха-кхолха мах а телаш ийелга. Вай хIанз тамаш йиц эзар кирпишкех 200—300 сом деннад аьлча.

Укхаза хаттар отт иштта кора ца йоагIа уж кирпишкаш къайлагIа йохка мичара нийслуш я? Спекулянташта мичара йоагIа уж? Цу наха шоашкара вай обществага цхьаккха хIама мича кхоачийт, цIиймергаш санна цох бахкаш мабий уж.

Цу хаттара жоп долалургдар Нохч-ГIалгIай потребсоюза председатела заместитела нов. Исраиловна, республика торговле Министерства «ГIишлон материалаш» яхача оптово-розничии объединене директора нов. Сигаевна, «Чеченингушстройматериалы» яхача объединене генеральни директора нов. Голбураевна. Царна цу хаттара жоп долалургхиларах со чIоагIа тешаш а ва. Дефицит спекулянташка кхача йиш яц духхьала царга гIолла мара.

Хьожаргда вай Нохч-ГIалгIай потребсоюзе эттача хьалага. Масала, тхона ховш да кIезига хьу йолча вай республике бахача наьха гIулакхага йода хьу, волокнисти Iаькъа, шифер, фанера, кхы йола гIишлон материалаш мел эшаш я. Цу материалашта телача заявкех ахаш а кхоачашъяц потребсоюзо. 8 бетта план ерригa а 47,5 процент мара кхоачашъяьяц цо. Цу хана потребкооперацесистема дIа ца кхоачаш йисай йоагIачох диъ миллион сомал совгIа йола материалаш.

Укх шера лаьтта текха районашкара бахачара нах бохабир. Цу наха 9228 кубометр герга хьу, 11516 кубометр херх хьекха хьу лойла, аьнна, соцам баь боллаше, респотребсоюзо 8 бетта 2952 кубометр герга хьу, 2795 кубометр херх хьекха хьу мара ехкаяц царга.

Мича яхай вож кубометраш? яха хаттар отт укхаза. Цунна дола жоп гIишлон материалаш къайлагIа ехкай, аьнна, хила доагIа. Спекулянташа совлен мах а телаш, складашкарен базашкарен хьайийю уж; Цул тIехьагIа кхозза диазза дукхагIа мах а боаккхаш йохк уж хиланза яргйоацача эттача нахага.

Кхы цхьаькха а да ла хала дола бакъдар. Вай лакхе хьоадаь соцамаш доллаше, уж гIишлон материалаш бахача наха дIахеца йолаянзар «ГIишлон материалаш» яха оптови-розничии объединене август бетта мара. Хьан мукъабеннаб цун кулгалхошта иштта шоай хьаштдар де? ЭгIазвуташ да республика халкъа тIахьожама комитета гучадаьнна кхы цхьаькха хIама а. Цунна гучадаьлар бахача нахага йохка хьожаяь гIишлон материалаш наличии расчет а йоацаш организацешкеи предприятешкеи ехка хилар. Уж къаьстта дукха ехкай Сунженски, Ачхой-Мартановски, Ножай-Юртовски, Надтеречни, Наурски районий потребительски обществаша. Ерригa а респотребсоюзо бахача наха хьожаяь хинна кхычахьа ехка гIишлон материалаш я 60 эзар сома маьха эзар совгIа кубометр. Иштта аьннад Нохч-ГIалгIай АССР халкъа тIахьожама Комитета соцам тIа. Цу тIа цIентхаштта бехке ю бахача нахага гIишлон материалаш йохка декхарийла йола организацеш. Царга ала доагIаш а дац. Геттара чIоагIа эшаш йола материалаш корайоагIаш яц, хIаьта торгови сете хьайохкараш эца безам оттарг болаш яц. ГIишлон материалаш йохкаш йола тикаши базаши цу гIулакха лаьрххIача помещенешка яц. Цул совгIа, тиша а я. ГIишлон материалаш дIаоттае кхоаленаш, майдаш яц, эша механизмаш яц, маьхаш тIадола ценникаш йоаца дукха ха я. Фанера хьахоадае, турбаш, металлопрокат теда приспособленеш яц.

Баркал ала мара дезац йолаш яраш йохкаш хиларах а, хIаьта мишта йохк — шун гIулакх дац. Иштта да хьахоза къамаьл.

ГIалат дувл шо, тха бехктокхаме болхлой! Из тха юкъера гIулакх да, йоах халкъа тIахьожама Комитета соцам тIа.

Бакъда, из аларах кхоачамбац. Масала, ма дукха дийцад газеташ тIа шера хьалхарча ялх бетта яла йоагIарех бытовой гIулакхаш дара министерствана дIа ца луш «Чеченингушстройматериалы» объединене йитай 0,4 миллион кирпишк, торговле Министерствана — 0.7 миллион, бешамаш лелаерий обществана — 0,4 миллион кирпишк, яхаш.

Къамаьл чакхдоалаш ала безам ба дегIая гIерташ я гIишлон материалаш ю промышленность. Цудухьа хьалъеш я керда предприятеш. Уж ю гIишлон материалаш кхоачамболлаш хилийтара. Из де лаьрхIа хьалйир пенаш дотта материалаш еш йола Чири-Юртара завод. Цунга дIадахийтар 5 миллион сом. Хьагучадаьлар уж материалаш промышленни здaнеши нах чубаха цIеноши хьалдара чIоагIа ца хилар. Бешамашкара цIеноши де-м пайдана хила а мег уж.

ХIана хиннад из иштта? Цунна дола жоп хургда тIехьа тIадоагIача письмо тIа.

А САДУЛАЕВ,
тха спец. корр.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БОЛЧА

Бахьанаш лаха аттагIа да

Укх тIеххьарча шерашка даим тIехьабусаш хьабоагIа «Чечингстрой» производственни гIишлон-монтажни объединене гIишлонхой. ШийтталагIча пятилеткагIа цхьаккха шера а тIанйица декхараш меттел, пачхаьалкхен план а кхоачашъяьяц цар. Иштта эсала уж болх беш хиларах укх деношка хиннача КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюро заседане цIенхаштта критика йир объединене кулгалхошта.

Цу даькъе царна е а йоагIаш, критика яь хилар къаьгга хьахьокх укх шера дIабахача нйс бетта объединене гIишлонхоша баьча балха итогий анализ йича. ГенподрядагIа гIишлонмонтажни балхаш дара пачхаьалкхен план 76 процент мара кхоачашъяьяц. Цу юкъа кхоачаш ца деш дисад цхьайтта миллион 358 эзари сома маьха тайп-тайпара гIишлон балхаш дара задана а 73 процент мара кхоачашъяьяц. Къахьегама овсарле лакхъара производительность 76 процент мара лоархIаьлц объединене коллектив. Экономически реформа хьалашка къахьегача цун балха тIа керттерча хьокхамех цаI да пачхаьалкхенна пайда белга. Цхьабакъда, из задани а кхоачаш ца еш йисай.

Объединене гIишлонхой гIулакхаш соахка укх хана хиннарел дукха вогIа да. Бахача наха чуIе хьалдеча цIеноех дIабахача нйс бетта йисте ца доахаш дисараш 30520 квадратни метр да.

Республикерча хIара гIишлонхочоа дIалаьрхIача гIишлон-монтажни балхаш кхозза кIезигагIа да РСФСР дерел. Цун бахьанаш малагIаш да? Хьан бехкагIа нийслуш да уж? Шоаш тIехьабусаш хилара цхьадола бахьанаш увттаду объединене кулгалхоша: дIабахача нйс бетта гIишлонхошка хьа ца кхоачаш йисай 10 миллион кирпишк, кхоачамболла цемент ца хиларах Аргунски крупнопанельни домостроене комбинатах «Стройиндустрия» яхача производственни объединене чуйоагIача гIишлонхой болх беш 20 дийнахьа. Геттара во да «Чечингстрой» ПСМО коллектива финансови хьал а.

Уж бахьанаш объективни дац ала гIертац со. Цхьабакъда, объединене коллектива балха Iаткъа гIулакхаш дукхагIча даькъе цун ший бехкагIа нийслуш хилар къаьгга хьахьокха дукха масалаш доаладе йиш я. Цар овлаш мичахьара хьадоагIаш да тахкара укх деношка цига хилар республика партийни советски органий викалаш, иштта объединенерча керттерча специалисташа дакъа лоацаш йола партийно-боахама актива собрани. Цига белгалдаьккхар, объединене боккха кегар боалилга. Керттердар да ПСМО, цунна чуйоагIача гIишлон-монтажни управленей кулгалхоша, парткомо наьха йоагIача бесса йоакхо ца яр. Геттара во я къахьегама, технологически, исполнительски дисциплина. Iуйрийна балха хьаьхьачача шоай де чаран хилац дукхагIбола гIишлонхой. ГIишлонхой участкий кулгалхой, болхло технический кхьехьа, из гIулакх кулгалхоша, общественни организацеша доагIаш дар царгара хьа а дехац.

— Тха коллектива болх талхаш латташ хилара керттерча даькъе бехке ба объединене кулгалхой, партком, объединени профком, — аьлар парткома секретара заместитела Тарарухин Геннадий Ивановича. Юкъерча звенои кулгалхой бехктокхам боагIача бесса айбац оаха. Кадрови политике а боккха кегар боал тхо долча. Нагахьа гIишлоп организаци яц укх тIеххьарча шерашка массехк кулгалхо ца хувцалуш. ХIанз а цIепъяь дIаьяхаяц кулгалдара даькъера командно-административни методаш.

ГIишлон материалаш кхоачамболлаш ца хиларах лерттIа дIабодац тха болх, яхаш объединене кулгалхой ткъарре Iокадаш бале а, шоашка дIакхаьчача материалех цар лерттIа пайда ца ийбеш хиларах, приписках ца йоаллаш хиларах. Масала, дIадахача шера гIишлон организацешца дIакхачийта гIишлон материалаши дIаяхийтарашии дIалаьрхIача разница массехк миллион сома маьха я. Цу гIулакхо къаьгга хьахьокх гIишлонмонтажни управленей, участкай кулгалхоша шоашка дIакхаьчача а дIаяхийтача а гIишлон материалий учети отчети лелаелча.

— Инженерашта-экономисташта хетачох, лакхе дийцараш доацаш кхы дукхха а кхоачамбоацарш нийслу гIишлонхой балха тIа, — аьлар объединене планови отдела начальника Аверкина Людмила Георгиевнас. Тха подразделенешта керте латтараш кулгалдара къаьнача харшара боалалац. Шоаш ца даь балхаш, даьд яхаш увттаду цар. ТIаккха цар баьча балхага хьажа комисси яхача е ревизи йича, ца даь балхаш хьагуча а даьле, пачхаьалкхен декхараш дукха тIаднсе ахка йолх уж коллективаш. Цул совгIа, дукха а дий, кхычахьа хьахьегамен ресурс да дIа-хьа хьежаелга а дай хиннадац. Цу гIулакхах чIоагIа баргал етт гIишлонхой балха. ЧIоагIа новкъарле ю цкъа балхаш юхаде дезаш хиларо, кулгашца ду хала балхаш дукха хиларо, хьалхалаттарий опыт, дикагIйола балха методаш, прогрессивни технологеш юкъе ца кхахьаро, балха ханахи гIишлон техникахи кхетам-ца пайда ца ийбаро. Цу даькъе керттера бехктокхам тIалатт юкъерча звенои кулгалхошта. Цхьабакъда, тахаиалца хьа цар бокъонца кхетадеш дац из.

— Аз объединене къахьегача итташ долча шерашка хIанз санна оарцдоахаш а ира а дийца дац гIишлонхой балха тIа нийслу кхоачамбоацараш, — йоах къахьегама коллектива совета председатела П. П. Черепнина. Цун керттера бахьан да гIишлонхой организацей кулгалхой болхлошца айхха бувзам ца хилар, царна эшар-дезар фуд ца хар, цар лазаш дар ца довзар. ГIишлонхошца кхетамеи организаторски болх бац бригадираша, мастераша, нормировщикаша, инженерно-технически болхлоша. Царна довзац гIишлонхой къахьегамен бытеи хьалаш. Цу гIулакхаша дIакъехкабу гIишлонхой, дог лелхийт балхах. ДСК эггара дикагIа лоархIаш волча отделочникий бригадира Котиков Бек-Хана яхачох, гIишлонхошта эша инструмент, спецбарзкъаш тоац. КIира, шпаклевка, кхы йола кIезиг-мезга материалаш ца хиларах балха ха зехьа йоаеш дукха моттигаш нийслу. Из бахьанце салоIача деношка а тIехьа къахьега дезаш хул гIишлонхой. Лоха да цар ийдеш дола алапеш. Долче, нах каст-каста балхара дIабувл.

ХьалхагIе а балха хьа а баьхка, гIишлонхоша де деза балхаш белгалдаха декхарийла бола, царна эшар Iалашде, хьажа беза участкай кулгалхой, мастераш, прорабаш цхьа сахьат е кхы дукхагIйолча хана тIехьабиса мара хьаахап. Ерригача гIишлон организацешка хIана дац, аьнна, система а хинна дIаэттад из гIулакх. Цар даьр могийт лакхе латтача кулгалхоша, партийнии профсоюзнии организацеша.

ДIабахача нйс бетта объединене 3100 гаргга гIишлонхо балхара дIаваьлар, царех шоай лоIамагIа дIаваьннав 1200 совгIа саг, къахьегама дисциплина толхаярах дIаваьккхав 256 гIишлонхо. Духхьал цу юкъа 575 прогул яьй болхлоша. Нйс бетта гIишлонхоша зехьа йоаяь балха ха — 7073 сага-ди да, цунах прогулашка 2948 сага-ди да, хIаьта административни отпускашка бахийта 4125 сага-ди да. Ер шу доладелча денз болхлой кадраш хувцалулга 25,7 процентага дIакхаьчад объединене. Хьажал шо, мел йоккха резерв яр гIишлонхой болх тоабара.

Кхы а ийрчагIа сурт хьалхашка отт объединенена чуйоагIача промышленни предприятешка, гIонна долча боахамашка. ДIабахача нйс бетта цига балхара дIаваьннав 3772 саг, царех шоай лоIамагIа дIавахав 1462 саг, къахьегама дисциплина телхаярах дIаваьккхав 305 болхло. Ер шу доладелча денз укхаза 760 прогул яьй. Уж ярах зехьа йоаяь ха 3479 сага-ди да, администрапе бокъо а телаш, болхлой дIаахийтарах доалаьд 4346 сага-ди. Ерригa а йоаяь балха ха — 7825 сага-ди. Иззал йолча хана объединенена чуйоагIача промышленни предприятей коллективаша Iалаьмате дукха арахецаргъяр гIишлонхошта чIоагIа эшаш йола материалаш, долче, дикка тоалургдар царна материальни Iалашо елга, дикагIа дIагIоргбар гIишлонхой болх а.

Уж гIулакхаш дувцаш укх шера массехкazза парткома заседани хиннай объединене. Партийни бехктокхаме эзаб цхьабола кулгалхой. Цхьабакъда, тахаилга хьа шоаш керте латтача гIишлонхой коллективий болх хьабахаш бала ерзаш яц.

Б. КОСТОЕВ.

Экономически реформа хьалашка

ЭРГАЛОНАШ

ХІанзчул ши кІира хьалха производствана управлени яра автоматизированни службе (АСУП) Е. В. Длуге лекци йийшар укх темагІа: «Персональни компьютер...». Фуй из, санна эшаш я из, цига вІашагІкхийттараштa, аьлча, цехийн отделийн начальникашка хоам бир цо США-ра электронно - вычислительни машинаш эцара 150 эзар доллар хьожадаьлга...

Хьагуча суртах предприяти къечарех яц, иззал ахча дІахеца низ болаш хилча, аьнна хийттар «Красный молот» производственни объединене болхлошта.

Бокъалдар аьлча, объединене финансово - экономически хьал дика а чІоагІа а да. Керда техника оттаяран цехашта модернизаци яран дуккха мероприятеш чакхъяхара йола шортта средстваш йолаш я, иштта долаш да социальни сфера дегІакхувлара эша ахча а. Цунна тешалдеш дола масалаш доаладергда вай. Предприяте белгалъяьккха йола цун ший йоккха кхачан программа чакхъяккхара, объединене коллективана дукха Іаткъаш а доацаш, цо «Шалинский» яхача совхоза хьожадир доакъара цехц кхоалеи хьалъяра лаьрхІа 500 эзар сом, хІаьта ший аргІагІа совхозо объединене машинашъераштa дулхи баьцадаараши лоаттадергдолаш гІулакх вІаштІехьа а даькхар. Боахама иштта новкъостал ду цар къона доахан эцача а. «Красный молот» объединене ший баланса тІа хьатІаийцай цу районерча «Гельдиганский» (хьалха хиннача «Зори Кавказа») яхача совхоза экономически даькъе тІехьаюсаш йола цхьа отделени.

Цу даькъера масалаш кхы а доаладе йиш яр, хетаргахьа лакхе доаладаьраш кхоачамболаш да, цар къаьгга хьахьекхад объединене коллектив лакха рентабельность йолаш болх беш хилар.

Массава а иштта хинна йий-теш из? Хиллане а хинаяц. Красномолотцашта дика дагадоагІаш да «Іаьржа денош» а. Дукха ха яц уж дІадаха. ХІанзара паргІатояьлар объединене коллектив самофинансированеи йиззача хозрасчетеи системагІа къахьега йолаяларах.

Перестройкеи боахама механизм чІоагІъярен даькъе кхоачамболлаш опыт Іоаяьчул тІехьагІа производства кулгалхоехи специалистехи цхьанне а аргдац кердача системага даьннад вай, кхоачамболлаш дола толамаш а даьхад, ихы вай де дезаш хІама дац, аьнна. Иштта хетилга вІалла доагІаш ца хиларал совгІа, из зене а да. Нагахьа санна уж уйлаш йолаш кулгалхой хуле, объединене коллектива болх талха а тарлу.

Масала, «Красный молот» машинашъераш планироване къаьнача системагІа болх беш болча хана, иштта финансовии материально-техническии средстваш дІаюха хьежаеш болча хана предприятена тІабоагІача пайдан цхьа дакъа (70 процентага кхаччалца а кхы дукхагІа а) пачхьалкхен бюджете дІачудодар, тІакха цигара царна хьахьежайора керда техника оттаяра, болхлошта чубаха цІеноц хьалдара, деша даха йоацача берий учреждениешта доалдара, иштта кхыдолча гІулакхашта йола средстваш. Гуш ма хиллара, экономически даькъера гІулакхаш бокъалгахьа доахилга дукхагІча даькъе тийша дар шоашта кІезигагІа план оттаяйта а дукхагІа ресурсаш яха а низ дІанхачарах, цар беча балхах хьахулачох тийша а доацаш. Лоацца а къаьгга а аьлча, завода коллектив шийна аьттув бар леладе хьажа езаш яр, цун гІулакхаш тоадалар тийша дар госбюджетера хьахьежадеча ахчах, лакхера план уьттаярах. Цудухьа ший производственни толамаш тоадара дукха тІакхувш а яцар из. ХІана аьлча, лакха рентабельность йолча предприятеша а кхычар а даьха къахьегама толамаш цхьатарра лоархІар хьалха дІадахача шерашка.

Шоай отраслерча дуккхача предприятешта юкъе, беча балхага диллача юкъмоттиге латташ яр «Красный молот». Моттигаш нийслора из хьалхалаттарий мугІарашка йолаш а, иштта долча хьалашка завода коллективана хоалуш цунах хьабоалаш пайда бацар, дегІаахар сеца лаьттача шерашка кхыча бесса хила йиш йолаш а дацар из.

КПСС ЦК июльски (1987 ш.) Пленума решенешка хьенжа мехка шерра балхаш дІадоладир боахама механизм эргаяккхара, экономикана кулгалдара лаьрхІа бІарчча йола система хьаяра. Из гІулакх вІаштІехьдоаккхилга дІадоладир 1988 шера цхьоалагІча январе денз предприятех (объединенех) дола СССР Закон юкъе а доаладеш. Цу тІа белгалдаьккхар къахьегама коллектива йиззача хозрасчетеи самофинансированеи принципий ларда тІа предприяте беча балха тІа доккхий хувцамаш делга.

«Красный молот» завода коллектив ше юкъейоагІача хьалха хиннача химически мехкдаьттеи машинашъяра министерстве а иштта вай республике а доалдара кердача системагІа эггара хьалха болх бе йолаенначарех цаІ я. Цхьабакъда, из геттара сихбенна даь хІама дар. Дуккхача даькъе из хилар хьалха хинна кулгалхой шоаш кхычарех тІех хеташ хиларах, новатораш хиларах тарра белгалбовла гІерташ хиларах. Перспективана бола аналитически болх чакхбаьккхабацар, бокъонца хьажа а хьежа, къоастаяьяцар производства структура, экономически даькъе раскладка а яьяцар. Сихха кийчъяьча оргтехмероприятеех цхьаккха а яцар Іилман а экономически а ларда тІа чІоагІъяь. ДукхагІча даькъе из деррига а хьахилар бехктокхамеча заводской службай кулгалхойн специалисташи керда гІулакх довзаш ца хиларах, цар деш мел дар лора керте латтачар аларах. Къаьнача ІаьдалагІа къахьегара йолча уйлаш тІара а боалалуш бацар уж.

Иштта дола гІулакхаш нийсдаларах массехк бутт баьлча гучадаьлар заводе боаллар боккха кегар болга. 1988 шера цхьоалагІча нюнага кхачалехьа предприяте коллективана тІадиса пачхьалкхен декхар 10 миллион сом хилар. Из болх беш яр йиззача хозрасчетеи самофинансированеи кердача системагІа, цу системагІа фондаш хьахилара керттера хьокхам беш бола пайда а болаш, хІаьта из хьалхарча ах шера планагІа лаьрхІа хиннachох ца беш бисар ши миллиони 770 эзари сома маьха. Хьалха дІадахача шерашка арахецаш хиннар миссел продукци ара а хецаш. Металлообрабатывающи станокаш тІа болх беш хинна машинашъераш алапи доацаш бисар. Ховш ма хиллара алапи дІадала доладацар пачхьалкхенца, поставщикашца расчет а яь, тІадиса декхар дІадаллалца йолча хана. Цхьаккха «воти» хилацар Москве новкъостал де: хозрасчет яр.

Цу хаиналца рентабельни лоархІаш хинна предприятизе деш а йолаш, дІадала ахча а доацаш йисар. Шоай низ кхоачар дир укхаза хьалха санна болх дІабахийта гІерташ, гаьна далинзар из гІулакх. ДІадоладелар къамаьлаш хІанз-хІанз завод дІайоаккхаргйолаш а, доакъош а деш екъаргйолаш а я, е низ болчун «ткъама кІал» йохийтаргйолаш я, нагахьа санна, из санна вар коравоагІе, яхаш. Иштта долча халача хьала тІа эттар 1896 шера денз болх беш хьайоагІаш йола завод, республике машинашъеча предприятешта юкъе флагман лоархІаш а яр из. Долче, хьажал шо хозрасчето из мича кхоачаьй.

Цудухьа «Красный молот» заводера дІааха йолаелар укхаза итташ долча шерашка къахьегаш хинна квалифицированни кадраш. Уж бакъ ца бой а, кхетаде дезаш дар цар леладер. ДІахо йодача хана предприятера гІулакхаш тоалургхиларах бола тешам байнабар цар. Расчеташа хьахьокхаш дар тІадиса декхараш дІатакхара кхы тІа а планал совгІа 11 миллион сома маьха товарни продукци арахеца езилга. Лоацца аьлча, бІарччача шера хьнкар кхо ца деш къахьега дезаш бар уж, хІара бетта цхьа миллион гаргга сома маьха продукци ара а хецаш. Из а де дезаш дар премеш теларга дог доахалга а доацаш.

ХІаьта складашка хьаІайнаяр 9 миллион гаргга сома маьха йола нормативел тІех йола товарно - материальни ценносташ. Шоашта ховшшехьа цехашка арахецаш яр зе деш йола продукци. Хьаеш йола ялх тайпара йоккхий изделеш хІанзарча техническии хьалашца дІа мадеххара яцар, нагахьа санна 1987 шера цар маьхаш 388 эзар сом лохдаь хиннадале, хІаьта уж 1988 шера 830 эзар сом лохдир.

Іалаьмате вочa финансово - экономически хьала тІа кхаьчар предприяте коллектив. ХІаьта а дукха эзараш болча машинашъерех латтача коллективера дІабаханзар укхаза дуккхача хана денз къахьегаш хьабоагІа кадрови болхлой. Цу чоалханеча хьалашка принципиальни позици а лаьца, болх бе йолаелар йоккха опыт йола предприяте партийни организаци. Бокъонца уйла яьчул тІехьагІа хиланза даргдоацачун тІа дІатІабигар машинашъераш. Хозрасчета стимулирующи рычагаш болх бе йолаялийгара, бизза пайда ийбе болабе безаш хилар предприятех (объединенех) долча СССР Законо еннача бокъонех.

Хьалхарча даькъе ак ала лаьрхІар номенклатурни единицех, массане а дакъа а лоацаш директор харжа лаьрхІар. Пхе саго шоай кандидатураш оттайир предприяте директор хилара. ДукхагІбола нах тІехьабаларца цига котало яьккхар Муеалимов Геннадий Мухаметсалимовича. Иштта демократични хьисапе хержар цехийн отделийн кулгалхой а. Хьакъоастабир цхьабола творчески къахьега ховш, гІулакх довзаш бола, перспективни специалисташ. Из дир дІадахача шера июль бетта.

Цул тІехьагІа беррига чакхбаьннар 15 бутт мара бац. Завод йовзаргйоацаш хувцаеннай. Цу юкъа цунах хьахиннай объединени. Аргун яхача городе хьал а яь, болх бе йолаялийтай цун филиал. ТІадиса пачхьалкхен декхараш тІера дІадаьха дукха ха яьннай. Укх шера цхьоалагІча январе пачхьалкхенга дІа ца кхоачаш биса хинна пайда 1 миллиони 989 эзари сом хиннабале, хІаьта укх шера цхьоалагІча сентябре объединене машинашъераша планагІа лаьрхІачул совгІа пачхьалкхенна баь пайда ши миллиони 119 эзари сом хилар.

Бокъалдар аьлча, хозрасчета стимулирующи рычагаш болх беш я хІанз доккха беркат а луш. Цхьабакъда, машинашъераша даьха къахьегама толамаш ши-шегІа хьахиннадац. Болхлочунгара директорага кхаччалца барий хьинар кхо ца деш къахьега дийзар цу даькъе.

ТІехьаюсачара объединене коллектив хьалхалаттараштa юкъеяххийтарал совгІа, лакха рентабельность йола производство хьахилийтара тІаерзаяь чакхъяьха еррига оргтехмероприятеш юкъа делча, уж дукха я, уж итташ я. Цудухьа царех эггара лоархІамегІа яраш хьоахаергъя вай хІанз. ХьалхарчаагІа лакхе белгалдаьха хинна кхоачамбоацараш цІендаь дІадаьхар. Болхлошкара кулгалхошка кхаччалца барий къахьегамеи исполнительски дисциплина чІоагІйир, хьалхашка латта декхараш толамца кхоачашдара царна тІалатта бехктокхам айбир, иштта лакхбир машинашъерий моральнии материальнии безам. ДІадахачун учет лелаярон йоагІаш йола машинокомплекташ хьаярон йоккхий перспективаш хьайийлай. Царех я бригадашкара, участкашкара, цехашкара хозрасчети коллективни подряди сквозной бригадеш, царна телаш дола алапеш дукха е кІезига хилар дукхагІча даькъе тийша да балха тІа бухсоццаш хьахулачох. Кердача сбалансированни финансови плана тІа хоадам а беш, белгалдаьхад массе а тайпа долча балхашка дІадаха дезар, царна дола маьхаш оттадеча а порядок оттаяй. Массанахьа переаттестаци йир, технически дІадехарашка хьежжа кийчъяьй болхлой моттигаш, чІоагІъяьй керда окладаши тарифни ставкаши.

Лоацца аьлча, бизза пайда ийбаьб машинашъераша предприятех (объединенех) долча СССР Законо шоашта еннача бокъонех. Къахьегама коллективо ше производства да хилар кхетадаьд, дІахо йодача хана кхы а дикагІа ше къахьегама толамаш доахаргхиларах бІубенна а я из.

Бакъдар аьлча, белгалдаккха дезаш да, тайп-тайпарча ведомственни инструкцеша укх тІеххьарча хаиналца хоадамболча даькъе моттигашкара инициатива хІанз а тІехьатетташ хилар, предприятей бокъонашта доазув а увттадеш. Из баргал еттaлга дІадаьккхад СССР Лакхехьарча Совета цхьоалагІча сессе чІоагІдаьча Закона тІа хувцамаши тІатохараши даро.

Хозрасчет пайдане а беркате а я, цун совленах боагІача хьисапе пайда нийбеш хилча, из къувса а ца дезаш ховш да. Цхьа шу хьалха банкротство хулаш латт яхаш ювцаш хинна «Красный молот» хозрасчета принципех кхетамца пайда ийбар бахьан долаш, цо эшайир ший балха тІа нийсъенна Іалаьмате йоккхий халонаш, цунах хьахилар объединени, республика машинашъеча индустре бокъонца йола флагман а хинна, хьинаре къахьегаши башха-дика производственни толамаш доахаши хиларца тІа-тІа сийдоалаш дІайолаеннай из.

Цунна тешалдеш дола масалаш доаладергда вай. Ер шу доладелча денз пачхьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа объединене машинашъераша арахийцай дукха хІама ца эшшаш цхьа миллион сома маьха продукци. Ийс бетта къахьегама овсарле лакхъяра задани 28 процент тІеххоачашъяьй цар. Цу юкъа планагІа лаьрхІачул совгІа ши миллиони 353 эзари сома пайда баьб цар пачхьалкхенна.

Г. ИСАЕВ.

УДМУРТСКИ АССР. Конверси. Тахан цу дешаца белгал йоалаш я «Воткинский завод» яхача производственни объединене хьалха къайлагІа хиннача ракетни предприяте машара изделеш арахецаргйолаш перепрофилировани яра йола программа. Укхаза ханал хьалха каразаьрзаьй шурийна пастеризаци ярен из шелъярен лакхаэффективни установкаш серийни арахецилга.

ДІахо шеръеш я «Фея» яха мини-стиральни машинай производство (СМ-1,5), тохкамаш деш латт йоккхагІа объем йолча кердача стиральни машина (СМ-2).

Къонача ноаношта дукха еза воткински берий колясклаш.

Предприяте производственни потенциал лакха хилaро таро хилийтай вай мехка а доазол арахьа а чІоагІагІа къердаш йола обрабатывающи центраши универсальни фрезерни станокаши арахеца йолае.

СУРТА ТІА: контрольни стенда тІа обкатка еш я шура чуйоттара йола аргІанара установка.

М. МЕДВЕДЕВА сурт. (ТАСС фотохроника).

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Куба централъни даькъа тІа улла Сьего-де-Авила яха провинци дика йовзаш я цигара лаьтташ беркате, хьаьна хиларах. Провинцера кІаьда климат а цунца дІалаьрхІача укхаза хьахул тайп-тайпара тропически сом кхебара дола шоаш санна кхы доаца хьалаш.

СУРТА ТІА: Цун яр санна цІи йола провинце административни центр хьалъяьй 16-гІа бІаьшере йолалуча хана а йовзаш хинна испански конкистадораш Кубе баха хайша хиннача эггара хьалхара ярех йолча моттиге.

Боэмина — ТАСС сурт.

ЦАР КХОАЧАШДЕР БЕХКТОКХАМЕ ДА

«Доазув яха дош хьахезача дукха хІамаш дагадох вайна: дейгача дехко кхаьла Курильски гІайренаш, лайво кІайдаь Памира бовхьаш, низ бола хий Арму. ДІаьха да вай пачхьалкхен доазув. Вай доазув лорадеш фийла да СССР КГБ пограничнн эскар. Царга я тахачьра тех ника, гера. Доазув лораде водар дукха хІама хьаде карагІдоалаш хила веза. Эскаре гІулакх де тІабехалехьа пограничникаш хила гІертачарца пограничии округашкара эпсараша, военкомата болхлоша къамаьлаш ду. Цар къоастаю кхувш воагІачун физически, морально-психологически оамалаш. Цар хьахорж эггара тешаме хетар, дика кийчвеннар. Зехьа мича оал: «Пограничник шозза салте ва, машаре ха латтача хана а тІем тІа ва из».

Грозненски районера Старые Атаги яхача юртара Мударов Бекхана а вар пограничник хила безам болаш. Цун дагалаьттар кхоачаш хилар. Цхьа шу даьннад цо баьццара пограничника фуражка тІатилла. Цу юкъа Бекхана тІехдика йистеяьккхар сержантски состава школа. ХІанз сержант ва из. Дика специалист хиннав цунах.

Командоване цун наьнага яздаьд: «Хьамсара Айзан Ахмадовна! Хьа воІ, сержант Мударов Бекхан гІулакх деш ва пограничии войскашка. Цо кхоачашдер бехктокхаме а сий долаш а гІулакх да. Эпсараша а, бІухоша а, сий деш а, лоархІаш а ва Бекхан. Из къахьегам дукха безаш шийга аьннар деш воландаь.

Хьай воІах доккхал де йиш йолаш я хьо. Даьхенна доазув дика лораду цо. ТІема даькъа командоване доккха баркал оал хьона Даьхенна тешаме воІ кхеварах».

Сержантски школа йистеяьккхача Закавказски пограничии округа цхьан заставе гІулакх де дІахьожавир Бекхан.

Заставе кхаьчача пограничии вахарга сиха дІаІемар из, опыт Іоайир. ТІемен политически кийчо еча толамаш дахарах Бекхана шозза Сийлен грамоташ елар. Комсомольски организаце беча балха юкъе хьинаре даъа лацарах а цхьаькха цхьа грамота яьннай цунна.

Пограничник хила атта дац. Декхараш кхоачашдара дукха километраш тохк. Цул совгІа, марш - бросокаш хул. Дукха хІамаш тІамовхаш, герз а долаш никъ бу.

Ший декхараш дика кхоачашдарах, тІемен политически кийчо еча доккхий толамаш дахарах сержанта Мударов Бекхана «Отличник погранвойск» яха шолагІча степена знак еннай.

Дукха ха йоаццаш Бекхан шоай коа чуваьлча чІоагІа цецбаьлар нана а цун вежарий а. Лоаццача отпусках цІавайтавар из командоване.

Бекхан вежараштa юкъе зІамагІа ва. Цудухьа, цо толамаш дахарах гІадбаха бар боккхагІбола вежарий. Хьамзат запаса эпсар ва. № 3 йолча Старо-Атагински юкъерча школа юххьанцарча тІема кийчон хьехархо ва из. Рамзан — мехкдаьтта института студент ва. Хьасан Тихоокеански флоте кема тІа старшина волаш хиннав. ХІанз запасе ва из. Цар массане, тайп-тайпарча ханашка эскаре гІулакх-даьд. Шоай гІулакхаш дика кхоачашдарах дуккхаза белгалваьккхав царех хІаравар.

С. М. ЯСУЕВ, тха штате воаца корр.

ЦІАВАРА ХАЛА НИКЪ

Афганистана президента канцеляре даннеша яхачогІа, 1987 шера январь бетта денз 1989 шера 15 сентябре кхаччалца йолча хана ший даьхе цІавенав 210 эзар саг. Царна юкъе кІезига бац, 2—3 шу хьалха афгански оппозице керте лаьттачарех бола интеллигенце викалаш а.

Муссини Тахир Афганистане цІавенав 1988 шера май бетта. Іаьдало цхьанкха духьале а ца еш, Кабуле ший доалахьа дола «Яхак» яха газет арадаха волавелар из. Цу газета хьалхара номераш къайлагІа араяьннаяр мехка доал деш Амин волча хана, 70-гІа шераш чакхдоаллаш. Цу хана Т. Муссине ший единомышленникашца цхьана вІашагІъеллар сага бокъонаш лораяра Ассоциаци. Из духьала яр Амина а цун гонахьарча гІозараша а лелаяьча законаца йоацачеи антигуманнии политикана. Ше лацар кхераш (из кхерам болаш а баь), Пакистане дІа а ваха, Пешаваре «Яхак» арадаха волавелар Т. Муссини. Цхьабакъда, укхаза а шоайла духа барт болаш бацар редактори «машар бергбоацача оппозице» лидераши. Уж раьза бацар Афганистане къаман машар бара тІехьа «Яхака» еча выступленешта. Газет эца а беннабар, гІо ду аьнна, кеп а оттаяь. Цхьабакъда Т. Муссине из тІаэцанзар.

—Экстремисташца гІулакх леладе аз ца тагар бахьан долаш, сона тІатеІа болабелар, — дагалувц Т. Муссине. — «Пешаварски семеркас» ца буташ, пакистански кулгалхоша бехк бир сона, СССР болча пайдан болх беш а ва, КГБ агент а ва, террористий группан керте латташ а ва, аьнна. Кхьметтел, наркотикаш йохкаш ва а йоахар со.

Газет дІакъайлар, хІаьта Т. Муссини ше, следстви йистеяьлча, Караче дІавахар. Цо яхачогІа, «машар бергбоацача оппозице» лидераши эмиграце нийсъенна интеллигенции хьалха мо шоайла дика барт товш бац. Доазол дехьагІа нийсбенна афгански интеллигенце дуккхабола викалаш Пешаваре а баха, моджахедий «переходни правительства» балха дакъалаца раьза бац.

— Хьанна лов, машар бергбоацача группировкай кулгалхошца гІулакх леладе, цар политика хьо раьза ца хуле хьо ве а уж кийча хилча, — йоах Т. Муссине.

Ший политически оппоненташ ловш долча Наджибуллай Іаьдалца гІулакх леладе шоаш раьза бале а, бІарччa хьайийцача, шоаш цунна дукха раьза боацилга лочкъадац Т. Муссине единомышленникаша.

— Масала, ази са оагІув хьаллоаЦарашеи ях, хІанзарча кризисера мохк хьабакха могаргдолаш цхьа саг — хинна пачхаь Захир Шах, — мара вац. Из мехка юхавара тІехьа а да тхо, — аьлар Муссине. — Эттача хьале цунна мара могаргдац халкъ кхотаде. Хургдолча хоржамашка пачхаьа тІехьабараш котбаргба аьнна хет сона. Цхьабакъда, хургдар харжархой кара да.

Монархисташа леладер йолаш йола режим дІаяккха гІертилга санна лархІац Іаьдало. «Яхак» яха газет хийнца дохкаш да городерча киоскашка, иштта из дІакхоачийт Афганистанерча оппозице командирашка а доазол дехьарча Афганистана эмигранташка а.

Т. Муссине белгалдаькхар, хинна пачхаь Афганистане юхавара тІехьа ше вале а, правительства хІанзара курс а Кабула машара инициативаш а ше хьаллоацилга.

— Керттера тхо де гІертар, — къаман юкъе машар бар, тІом соцабар. Тхо иштта тІехьа да сага бокъонаш, гонахьара Іалам лорадара, адамлен юкъарча маьхаленийн лоархІам айбара. Тха лозунгаш — къаман самобытность, патриотизм, экономически тІехьадисар дІадаккхар, — иштта формулировка йир ший газетеи ше керте латтача Афганистанерча сага бокъонаш лораяра Ассоциацеи декхараштa Т. Муссине.

Афганистане юха цІа ма вола йоахар цунга доттагІаша. ЦІавоагІаше а из е лоацаргва е вуврга аьнна хеташ бар уж. Цхьабакъда, президента Наджибуллас тІа а ийцар из. цо де лерхІарашка ла а дийгІар.

— Наджибуллас гІулакхаца хьагойтар, Афганистан цхьоагІо йолаши кортамукъеи хилийта ше гІерталга. «Пешаварски семерка» лидераш, шоай гІулакх хьатІадаккхар духьа, шоай мехка къаман хьашташ дохка а кийча болга кхетадеш хила веза моллагІа визза вола афганец, кабульски правительствана духьала вале а тІехьа вале а, — тІеххьара тІатох Т. Муссине.

Цун веший Муссини Бакира ахчах доадувл «Яхак» яха газет. США-ра цІабахка а газете дакъалаца а лерхІаш ба Т. Муссине йоІи воІи. Наджибуллай правительства позицеш тІехь-тІехьагІа чІоагІагІа хьаллоац эмигрантски гІозараша. КІезиг-кІезига мехка цІаухаш латт йоккха опыт йола специалисташ, цун интеллектуальни низаш.

Андрей ПРАВОВ, АПН соб. корр.

Хьахоададу моттиг

ПРОВЕРЬТЕ ПРАВИЛЬНОСТЬ ОФОРМЛЕНИЯ АБОНЕМЕНТА!

На абонементе должен быть проставлен оттиск кассовой машины.

При оформлении подписки (переадресовки) без кассовой машины на абонементе проставляется оттиск календарного штемпеля отделения связи. В этом случае абонемент выдается подписчику с квитанцией об оплате стоимости подписки (переадресовки).

Для оформления подписки на газету или журнал, а также для переадресования издания бланк абонемента с доставочной карточкой заполняется подписчиком чернилами, разборчиво, без сокращений, в соответствии с условиями, изложенными в каталогах Союзпечати.

Заполнение месячных клеток при переадресовании издания, а также клетки «ПВ — МЕСТО» производится работниками предприятий связи и Союзпечати.

Хьамсара газет дешараш!

Тха газет яздайта шоана аттагІа хургдолаш оаха кепатох ер абонентни бланк. Цун тІехьашкахьара оагІув я укхаза шоана гуш яр. Бланка хьалхашкахьара оагІув — йиъларІ-ча оагІо тІа.